

ОСВІТНЬО - КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ РІВЕНЬ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ФАКТОР ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

доц. Грек В.А.

Неодмінною умовою підвищення ефективності суспільного виробництва є повне та ефективне використання трудового потенціалу. Незважаючи на поліпшення його певних якісних характеристик (збільшення частки населення з вищою освітою; зміни у співвідношенні між часткою осіб, зайнятих фізичною і розумовою працею, на користь останньої; поширення комп'ютерної грамотності; формування уміння працювати в ринковому середовищі; підвищення підприємницької активності), сучасний стан використання трудового потенціалу в цілому навряд чи можна вважати як задовільний. Так, за період з 1990 по 2008 роки у світовому індексі людського розвитку Україна перемістилась з 45 на 82 місце серед 179 країн (1). Зберігання такої тенденції диктує необхідність всебічного аналізу і врахування різноманітних факторів, які впливають на розширене відтворення трудового потенціалу і ступень його раціонального використання. Важливішим із них, очевидно, є якість трудового потенціалу і, насамперед, такі його компоненти як об'єм загальних і спеціальних знань, рівень освіти та кваліфікації, фундаментальність підготовки тощо.

Значення освітньо-кваліфікаційного рівня як фактора якості трудового потенціалу постійно підвищується. Перш за все, це зумовлено необхідністю переходу України до іноваційно-інвестиційної моделі розвитку, зростанням ролі інтенсивних факторів у розвитку сучасного виробництва, подальшим впровадженням досягнень НТП та іноваційних технологій у всіх сферах і галузях економіки, мірою залежності виробництва ВВП від якості трудового потенціалу. Так, дослідження Всесвітнього банку показують, що виробнича складова валового внутрішнього продукту становить близько 20%, тоді як останні 80% безпосередньо залежать від якості людського потенціалу (2).

Важливою формою реалізації якості трудового потенціалу виступає рівень зайнятості працездатного населення серед робітників високої кваліфікації. Аналіз зайнятості висококваліфікованої робочої сили свідчить про те, що значна її частина змушена працювати не за фахом, а відтак втрачаються широкі можливості реалізації якості трудового потенціалу суспільства, його інтелекту, знань і досвіду. Зокрема, у 2002 р. на посадах робітників працювала половина зайнятих, які за освітою є технічними фахівцями в галузі прикладних наук та техніки, чверть — молодших фахівців в галузі освіти, 2/5 — службовців, пов'язаних з інформацією, та службовців, що обслуговують клієнтів. Майже половина осіб працюють на посадах, що

не відповідають їхній освіті. Так, серед самозайнятого населення, що реалізує власну економічну активність у торгівлі, продаві за освітою становлять лише 2,6%. Разом з тим 13,0% мають дипломи технічних фахівців у галузі прикладних наук та техніки, 8,3% за освітою — професіонали в галузі фізичних, математичних та технічних наук, 4,4% — викладачі, 5,5% — кваліфіковані робітники металургійних та машинобудівних галузей (3).

Незбалансованість між попитом і пропозицією робочої сили на вітчизняному ринку праці, деформованість галузевої структури виробництва значно посилює труднощі працевлаштування висококваліфікованої робочої сили. Про це, зокрема, свідчать зростаючі масштаби випускників ліцеїв, технікумів (коледжів) та вищих навчальних закладів, які звертаються за допомогою працевлаштування у центри зайнятості населення. Наприклад, в Сумській міській центрі зайнятості загальна кількість звернених зросла з 279 чоловік у 2004 р. до 330 у 2009 р. тобто у 1,2 рази. Більш за все проблеми працевлаштування стосуються випускників вузів таких економічних спеціальностей як облік і аудит, фінанси, менеджмент і маркетинг. Разом, на ці спеціальності у 2007 р. приходилось майже 79 % звернутих за допомогою у пошуках роботи. Достатньо високий відсоток звернутих за допомогою працевлаштування відмічається зі спеціальності «Правознавство». Він становить майже 13 %. А по такій спеціальності як технологія зберігання, консервування і переробка м'яса (молока) працевлаштуватися взагалі неможливе (4).

Натомість, певні сектори та галузі промисловості в умовах збільшення обсягів виробництва потребують кваліфікованої робочої сили, яка не готується в нашій державі або готується не в достатній кількості, а отже, нагальною потребою стає реформування системи вищої та професійно-технічної освіти відповідно до сучасних вимог.

Такий стан свідчить про необхідність ретельної, науково обгрунтованої оцінки потреби в спеціалістах, яка обов'язково має бути прогностичною і працювати на випередження та здійснюватися представниками ринку праці (роботодавцями, центрами зайнятості, громадськими організаціями, органами державної влади).

1) Технологія економічного прориву // Монітор конкурентоспроможності. - 2008. № 1-2.- С. 48-56.

2) Київський міський центр зайнятості. Електронний ресурс: www.dcz.gov.ua/.../article.jsessionid.

3) Послання президента України до Верховної Раді України про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2003р. Електронний ресурс: www.niss.gov.ua/Evvointeg/Prez1/roz5.htm.

4) За даними Сумського міського центра зайнятості.